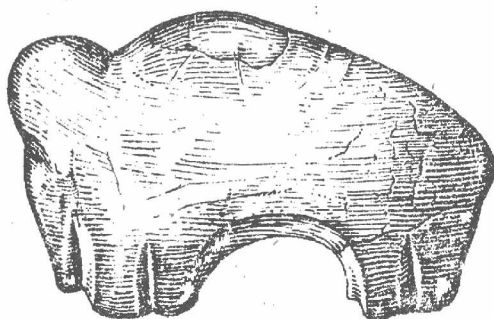

*Archeologický ústav Československé akademie věd
pobočka v Brně*

Přehled výzkumů

1956

Brno 1959

P ř e h l e d   v ý z k u m ů   1956

Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně,
Stalinovy sady 19/23.

Odpovědný redaktor: dr Josef Poulík.

Výkonný redaktor: dr Bohuslav Klíma.

Redaktoři:

Překlady: prom.hist.R.Tichý a E.Tichá.

Kresby: Běla Ludikovská.

Na titulní stránce: Reliefní plastika mamuta z paleolitické
stanice v Pavlově, mamutovina.

Vydáno jako rukopis - 300 kusů - neprodejné.

č. inv. 1985/62

Slovanský výzkum na Starých Zámčích u Líšně v roce 1956.

Čeněk Staňa

V roce 1956 jsme při výzkumu na hradišti Staré Zámky u Líšně věnovali hlavní pozornost plochám otevřeným v předcházejících letech, kde bylo třeba zejména rozřešit situaci v průkopu valem ve čtvercích M/O - II/III, a probrat eneolitické vrstvy ve střední části zvýšené plochy ostrožny. Poznatky o slovanském osídlení, dosažené v uvedeném roce, jsem stručně shrnul v Přehledu výzkumů 1957. V tomto příspěvku všimnu si některých nálezů podrobněji.

Pod jižní čtvrtinou kontrolního bloku D/N - VIII, necelých 10 m východně od příčné hradby s příkopem jsme našli v málo znatelné, nepravidelně obdélníkové zahloubenině /cca 40x15-20 cm/, v hloubce 30-40 cm pod dnešním povrchem, 13 železných sekerkovitých hřiven /nál.č.396/56/, uložených podélně ve směru profilu, to je od severu k jihu, tak, že ležely těsně jedna na druhé, střídavě ouškem a rozšířenou částí. V těsné blízkosti hřiven se vyskytovalo množství uhliků /Abies alba - jedle, podle určení prom. biol. E. Opravila/,¹ které snad jsou pozůstatkem nějaké skříňky či bedničky, v níž byl sklad uchován. Strípky nalezené v nejbližším okolí depotu nejsou způsobilé k přesnějšímu časovému zařazení. Délka hřiven se pohybovala od 27 cm do 34 cm, pouze jedna měřila jen 19 cm. Patří tedy k typu běžnému v 10. století, a to zvláště v jeho druhé polovině.^{2/}

Pozoruhodné jsou také slovanské objekty ve čtverci JJ-XI. V severovýchodní čtvrtině se v hloubce 30 cm pod povrchem rysovala na půdorysu kruhovitá jamka /průměr 105-110 cm/, jejíž stěny kolmo klesaly k mělce mísovitému dnu v hloubce asi 90 cm pod hladinou výkopu. Zásyp tvořila dosti sypká hnědošedá hlína s ojedinělými drobnými kameny. Při východní stěně se objevila 20 cm pod horním okrajem jámy větší obdélníková železná ploténka přitisknutá na stěnu jámy, níže pak jsme narazili na rukojeť a obroučky věděrek a pod nimi na další železné předměty. Po vyzvednutí nálezu se ukázalo, že jde o sklad, v němž nahoře ležel svazek obrouček a rukojetí asi z pěti věděrek, svázaný páskovitými dráty, a pod ním drobné železné předměty: nože, srpy, klíč a pouta.^{3/} Pod skladem želez jsme objevili zlomek svorového žernovu, jeden celý svorový a dva žulové /spodní a horní/, tedy úplný mlýn. Při dně pod severovýchodním okrajem spodního mlýnského kamene ležela zvířecí kost, jež byla upravována na brusli. Z jámy jsme získali poměrně malý počet střepů /hlavně nál.č.2832/56/. Mají však jednotný ráz, takže můžeme uznat jejich chronologickou průraznost. Většina zlomků je zhotovena z hrubě míseného materiálu s četnými keránky. Čtyři drobné úlomky okrajů jsou jen mírně krátce vymyty, tři jsou zaobleny, jeden je kuželovitě seříznut, zkosenou ploškou člení příčné vrypy. Na zlomku dna, v jehož materiálu je vydatná příměs hrubozrnné slídy, se nejasně rysuje kruhovitý dolík. Bude tedy možno celý nález datovat nejpozději na přelom 8. a 9. století.^{4/}

Z malé nepravidelné jamky v jihozápadní čtvrtině čtverce pocházejí čtyři svorové žernovy. Jamku lze podle keramiky datovat do 9. století.

Při jihozápadním rohu čtverce CC-VIII jsme prošetřili spodní část hliněné slovanské pece. Její okrouhlé dno /o průměru 130-140 cm/ se zahlubovalo až 15 cm do sterilního podloží, bylo vymazáno žlutkou a do červena vypáleno, stejně jako dochované části stěn, které naznačují, že pec měla kopulovitou klenbu. Kusy mazanice ze zřícené klenby tvořily podstatnou část zásypu, jenž sestával z tmavohnědé hlíny, uhlíků, zvířecích kostí a střepů. Na jižní stranu se otvíralo 40 cm široké ústí. Pec stála nepochybně mimo příbytek a sloužila asi k pekařským účelům.

Konečně je třeba se zmíniti o uzavření výzkumu zahloubené chaty s kamenným krbem a se schůdkem ve čtvercích AA-VIII, AA-IX. Nepravdělně čtvercovitá jáma příbytku /240-260x260 cm/ dosahovala pod 25 cm mocnou vrstvou ornice hloubky 30-40 cm. Její výplň tvořila šedá popelovitá vrstva s drobnými hrudkami žluté sprašovité hlíny se šterkem a se zlomky mazanice. Při severní stěně a při západní až ke krbu byl 15-25 cm široký schůdek, který se nad dno zvedal maximálně 20 cm. Žlutkové, ušlapané dno bylo poněkud nerovné a mírně sezvedalo k jihu. Do dna se v jihozápadním rohu až 15 cm zařezával krb, postavený z pískovcových a vápencových kamenů, jehož stěny se zvedaly 45 cm nad podloží topeniště, pokrytého 3-5 cm mocnou, do červena propálenou vrstvou. Uvnitř chaty jsme zachytili jednu kúlovou jamku obloženou kameny a dvě nejasné prohlubně, jejichž konstrukční funkce není zřetelná. Z množství střepů objevených v zásypu se větší na dostala do jámy druhotně z předslovanských vrstev. Typičtější slovanské zlomky datují objekt na sklonek 9. století.

Četné slovanské jámy a mocné propálené vrstvy v průkopu valen poskytly množství keramického materiálu, důležitého zejména pro I. a II. fázi slovanského osídlení na Starých Zámcích /t.j. jednak přibližně pro dobu před rokem 800, jednak pro 9. století/.

Poznámky:

1. Z 51 vzorků v roce 1956 jsou tyto uhlíky jediné ze dřeva jehličnatého stromu.
2. J.Poulik, Výsledky výzkumu na velkomoravském hradišti "Valy" u Mikulčic, Pam. arch. XLVIII 1957, 334, obr.109:1-10; 111:5. Drobné hřivny ze Starých Zámků u Líšně lze datovat do 2. poloviny 9. století - k tomu srovn. Č.Staňa, Slovanské obytné objekty na hradišti Staré Zámky u Líšně, Pam. arch. LI 1960, v tisku.
3. Podrobné zhodnocení hromadného nálezu želez a jeho rozbor připravují pro kandidátskou práci "Staré Zámky u Líšně - vyšinné hradiště velkomoravské".
4. Keramika stejného rázu jako většina nálezů z uvedené jámy je charakteristická pro I. /nejstarší/ fázi slovanského osídlení na Starých Zámcích /podle prozatímního rámcového rozdělení/.

Eine slawische Ausgrabung in Staré Zámky bei Lišeň im Jahre 1956.

Im Jahre 1956 war die Hauptaufgabe die Durchforschung der Destruktionen des slawischen Walles im Abschnitte M/O-II/III zu beenden und die äneolithischen Schichten im mittleren Teile der erhöhten Fläche der Landzunge abzunehmen. Die Erkenntnisse über die slawische Besiedlung wurden kurz in Přehledy výzkumů 1957 zusammengefasst. In diesem Beitrag erörtert der Autor einige Funde ausführlicher.

In einer unregelmässigen kleineren Grube, 30-40 cm unter der Oberfläche fand man 13 axtförmige Eisenbarren, die wahrscheinlich ursprünglich in einem hölzernen Kistchen aufbewahrt waren und die der Autor in das 10. Jh. datiert.

Im Quadrant JJ-XI /5x5m/ wurden zwei slawische Gruben abgedeckt.

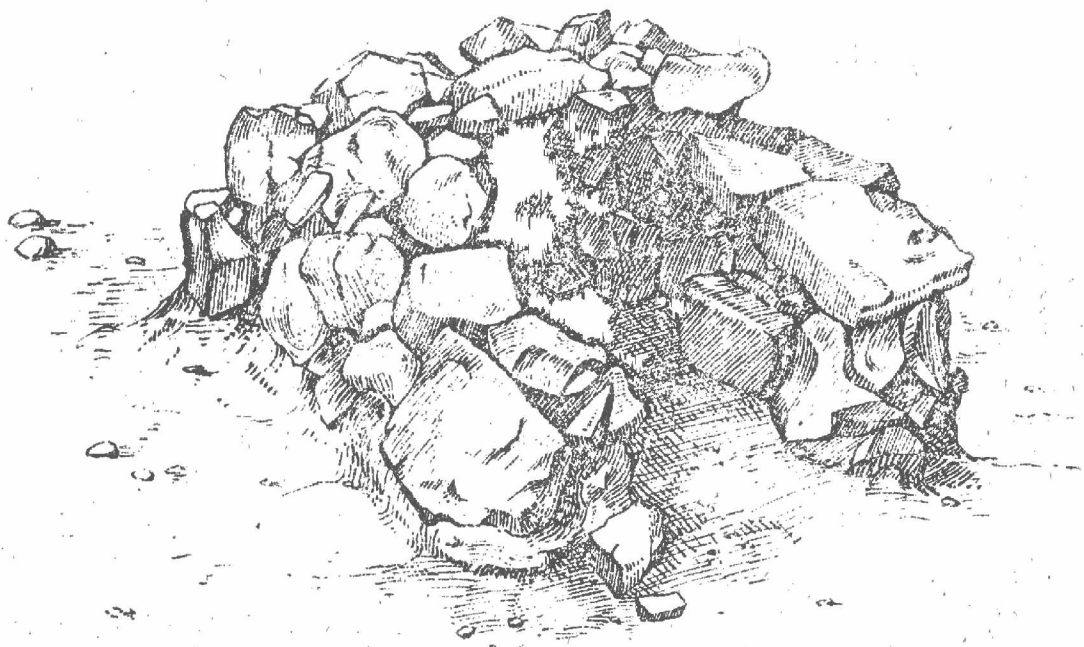
In einer befand sich ein Depotfund von eisernen Gegenständen: Beschläge von fünf hölzernen Eimern, Messer, Sichel, ein Schlüssel, Fesseln, zwei Glimmer- und zwei Granitmühlsteine. Nach der Keramik zu schliessen, kann man den Fund spätestens in die Wende des 8. u. 9. Jahrh. datieren. Aus der zweiten Grube wurden 4 Glimmermühlsteine gewonnen.

Es wurde die Grabung des unteren Teiles eines slawischen Tonbackofens, der ein kuppelförmiges Gewölbe aufwies, beendet. Er stand ausserhalb des Wohnbaues und diente wahrscheinlich zu Bäckereizwecken.

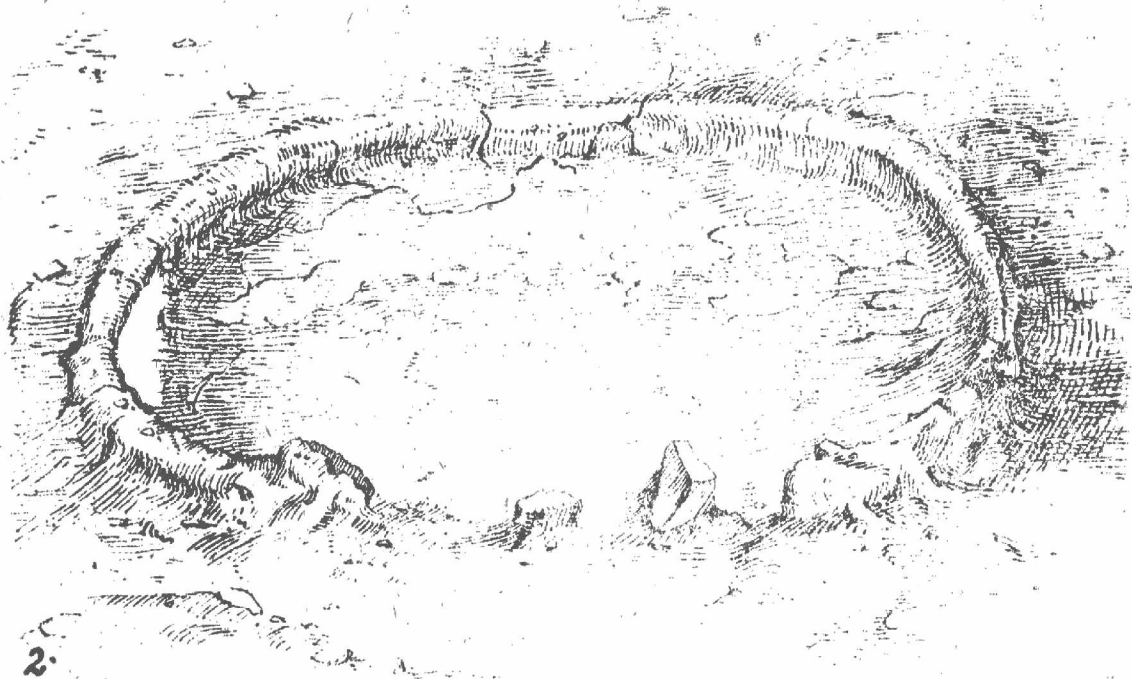
In den Quadranten AA-VIII/IX war die Grabung der Zemljanka aus dem 9. Jahrh., mit einem steinernen Herde und mit einer Stufe abgeschlossen: Die Hütte war quadratisch und in einem Ausmasse von 240 - 260x260 cm, der Fussboden ungefähr 60 cm tief unter der Oberfläche. Bei der nördlichen und westlichen Wand war eine maximal 20 cm hohe Stufe. In südwestlichen Ecke stand ein steinerner Herd /140x140 cm/, dessen Boden sich 15 cm unter dem Fussbodenniveau des Wohnraumes befand, die Wände des Herdes erhoben sich 45 cm ober dem Boden. Aus der Aufschüttung wurden Gefässscherben gewonnen.

Die zahlreichen slawischen Gruben und die mächtig durchbrannten Schichten im Walldurchstich ergaben eine Menge keramischen Materials, das hauptsächlich für die I. und II. Phase der slawischen Besiedlung in Staré Zámky wichtig ist /das ist einerseits ungefähr für die Zeit vor dem Jahre 800, andererseits für das 9. Jahrh./.

/Eine ausführliche Publikation des Depotfundes von eisernen Gegenständen und die Analyse des keramischen Materials bereitet der Autor für die Kandidatsarbeit über das Thema "Staré Zámky" u Lišeň - vyšinné hradiště velkomoravské" - Staré Zámky bei Lišeň - ein Grossmährischer Höhenburgwall" vor/.

1.

2.

Staré Zámky u Lišně

1. Krb ze slovanské zemnice (pohled od SV).

2. Dno slovanské pece (pohled od J).